

Crkva i kultura u srednjem vijeku

U poplavi naroda — Crkva barka spasenja

SEOBA naroda (od 4—7 stoljeća) prijetila je da će uništiti sve prosvjetne tekovine, što su ih ostavili stari narodi, osobito Grci i Rimljani, a kršćanstvo ih oplemenilo, služeći se njima za vječna i uzvišena dobra. U strahovitoj buri, u kojoj su barbari rastrgali najveći dio rimskog carstva, palili naselja, rušili gradove, harali polja, ubijali ljude i sve otimali, papa je sa svećenstvom ostao jedina stalna vlast na zapadu, što se u oluji još više učvrstilo. Na rimske biskupe obraćali su se narodi kao na jedinog spasitelja u općem pokolju. Ta u ovome je razdoblju poubijano blizu milijun ljudi samo u Italiji! U bujici tolikih naroda bijahu crkve i samostani jedino utočište, gdje se gojila znanost, skupljale i prepisivale dragocjene knjige sv. Očaca i poganskih klasika.

Međutim je katolička vjera na Zapadu sve više istiskivala staro poganstvo. Mnogo je tomu pridonijelo i to, što su na obranu puka ustajali samo biskupi, dok su rimski činovnici, da spase život, bježali iz ugroženih krajeva. Tim je poganstvo gubilo sve više ugled i privrženike.

Za groznih provala Germana u Norik (istočne Alpe) tješi тамошnje narode sv. Severin († 482.), brani ih pred ljutim neprijateljem, bodri u samoobrani, otkupljuje robove, pomaže svaku bijedu. Ovako su u duhu Kristovu žrtvovali svoj život tisuće biskupa i svećenika za progonjeno si stado u ona burna vremena. Crkva je po Benediktincima pomirila rimski svijet s ljutim osvajačima, a ove je obdarila svijetlom kršćanske kulture. Tako su katolički monasi stvarali temelje evropskoj civilizaciji.

Ovaj mirotvorni apostolat Crkve potpomagali su uvelike i svjetski knezovi. Tako je Karlo Veliki razvio pomoću svećenstva veliku dobrotvornost. No nadasve odlikovahu se samostani u pomaganju i zaštićivanju sirota i bijednika svake ruke. Samostan je Rikier pomagao na pr. dnevno 300 siromaha i 150 udovica.

Kršćanska je prosvjeta za Karla Velikog postigla neobične uspjehe. On si je dao mnogo truda, da bi s njom usrećio svoje golemo carstvo. Vjerski je život osobito cvao u bavarskoj pokrajini, kojoj su pripadali također alpski Slaveni. God. 796. obećali su čak i divlji Avari, da će primiti kršćanstvo.

Sv. Grgur, biskup grada Tours-a († 594.), zorno nam crta u knjizi »Djela Franaka« (u 10 dijelova), kojom je postao »ocem franačke povijesti«, suvremene događaje. On se sam morao junački zauzimati za narod proti obijesnog kralja Hilperiha i kraljice Fredegunde. Među katoličkim Francima Crkva si je držala

za osobitu čast, da pritekne siromasima u pomoć, kadgod je mogla. Svaka je crkva morala imati popis svih ubogih u okolici. Crkveni sabor u Orleansu (6. vijek) odredi zakonom, da svećenstvo ima podupirati svakoga, tko ne može raditi, a sabor u Toursu (567) naređuje, da svako mjesto vodi brigu pod upravom svećenika za mjesne siromahe. Crkva je već u ono vrijeme podizala uređene bolnice, osobito za gubavce, i gostinje za putnike, kojima su u ono doba i te kako bile potrebne takve institucije.

Ponajljepše djelo katoličke Crkve bijaše njezina briga, kako će ublažiti sudbinu nesretnih robova, koji su sramota stare poganske kulture. Duhovni se pastiri prije svega pomno staraju, kako će osloboditi duše robova od opačina, u kojima su bili obično ogrezli. Zatim su nastojali, kako bi države čovječanskim zakonima ublažile stanje robova i tako pripravili njihovo oslobođenje. Crkva je već od svoga početka proglasila robove pred Bogom jednakima s ostalim građanima, a njihove mučitelje i ubojice kažnjavala je ostrim kaznama, dok je kod pogana rob bio bespravna stvar.

Nemanjom ljubavlju izvojštila je kršćanska vjera čovječansko dostojanstvo ženskom svijetu, zapuštenoj djeci i ratnim zarobljenicima.

Velike tečevine prošlosti na području prava očistila je Crkva od okrutnosti i nečudorednosti te ih takove predala novim narodima.

Učeci, da je obitelj uredba Božja, steklo je svećenstvo neprocjenljivih zasluga radeći oko toga, da ljudi poštivaju svetost obiteljske veze, osobito nerazrješivost ženidbe.

Krasni plodovi Isusove vjere urodiše osobito među Francima, gdje je već u 7. vijeku postojalo preko 50 samostana i mnoge crkve, a narod se natjecao u vršenju dobrih djela. Ipak je s vremenom popustila prvotna revnost. Preporod donijeli su irski i anglosaski misionari.

Crkva udara temelje nove kulture (7—9 vijek)

a) među Nijemcima. Nijemci imaju da zahvale svoju prosvjetu najviše anglosaskom monahu sv. Bonifaciju (oko 680—754). On je obnovio vjerski život najprije među Francima, a onda je kao papin izaslanik za širenje Evandjelja pošao među poganske Germane na Rajnu. Velika mu je zasluga, što je mnoge narode predobio za kršćanstvo, a još veća, što je u tim zemljama organizirao Crkvu. Radi zasluga za osnutak sv. vjere u onim krajevima nazivlju ga Nijemci svojim apostolom. Svoje apostolsko djelovanje završio je mučeničkom smrću. On je u njemačkim krajevima pripravio preporod kulture za Karla Velikog.

U Njemačkoj vodila je Crkva u srednjem vijeku razvitak kulture. Najstariji spomenik njemačke književnosti jest pouka jednog misionara. Istotako najstariji spomen na slavenskom jeziku

sadržaje obrazac sv. Ispovijedi i propovijedi o istom predmetu, što vjernike dirljivim riječima sjeća na rimske mučenike: »Mi sada klečimo«, mole vjernici sa svećenikom, »njih (svece) zazivamo, pijemo njima u čast (sv. Pričest), prikazujemo njima u slavu žrtve (sv. Misa), a za spasenje svoje duše i tijela. I mi možemo postati slični njima, ako vršimo djela slična njihovim djelima. Oni su hranili gladne, napajali žedne, odijevali gole. Po takovim djelima došli su k Bogu. Ovako se i mi moramo moliti višnjem Ocu, dok nas ne primi u svoje kraljevstvo.«

Evandjelje je dakle stvorilo kulturu evropskih naroda. Silno rimsko carstvo raskomadaše barbari, a katolička Crkva nije samo sačuvala sebe, nego i sve plemenite tekovine stare prosvjete. Premda su divlji narodi upravo pregazili kršćanski svijet, ipak je Crkva Kristova vjerom veoma brzo osvojila staro područje Rajne i Dunava, u kojem bijaše zavladała već prije seobe naroda. Pače i sjeverno od Dunava privukla je u svoje krilo obližnja german-ska plemena.

b) među Anglosasima. Grgur I. pokazao je široki pogled i plemenito srce, kad je god. 596. poslao 40 monaha pod vodstvom sv. Augustina u Englesku, gdje su Anglosasi umištili staru rimsku kulturu i kršćansku vjeru. Ovo je prviput, što Rim šalje misionare k barbarima. Papini mudri savjeti, kojih su se misionari savjesno držali u radu oko obraćenja i odgoja onih divljaka, preporodili su i stvorili novi engleski narod, njegovo pravo i prosvjetu. Grgur nije dopuštao, da se ruše poganski hramovi, nego ih je pretvarao u kršćanske crkve. Tražio je, da se sačuvaju dobri narodni običaji i da se narodu dopuste stare nedužne zabave. Novi apostoli brzo obratiše kralja od Kenta i mnogo svijeta. Pače oni prvi pišu pravo na engleskom jeziku, dok je to kod drugih german-skih naroda učinjeno na latinskom. Razumljivo je stoga, da su se Anglosasi neobično priljubili uz rimsku Crkvu.

Tijekom 7. vijeka razviše se u Engleskoj brojni samostani sv. Benedikta, koji uvedoše običaje rimske Crkve, a s njima i najbolju organizaciju, prosvjetu. Život vjere i gojenje znanosti počeo tako bujati u novom narodu, da je on postao učiteljem i Francima. Stupiti u veze s katoličkim Rimom bila je najveća čast za anglo-saske plemiće. Mnogi kraljevi i odličnici, osobito žene, stadoše hodočastiti na grob sv. Petra.

Benediktinci se u Engleskoj dadoše neobičnim marom na znanost i umjetnost. Uzorom im je bila škola u Canterbury-u, gdje se predavala astronomija, metrika, hronologija, nauka o vremenu i muzika, a naročito latinski i grčki pisci. Ove su jezike poznavali monasi kao svoj materinski. Samostani se trude, kako će baviti bogatu biblioteku, nastojeći dobiti stare knjige iz Italije. Ovi iskusni učitelji odgajali su ne samo svoj podmladak, nego i svjetovne mladiće. Imamo i primjer o poučavanju nijemog čovjeka. Samostani se pak natjecahu u prepisivanju sv. Pisma i drugih starih knjiga, što se onda odavde širile po svoj

Evropi. Uz to pišu marljivo živote znamenitih muževa. Glasovita su viđenja Irca sv. Furzeja o gledanju nebeske slave. Taj se spis drži pretečom Danteove epopeje. Od istoga sveca učimo i ovo pravilo: »Ne bježi odviše od svijeta, niti se pačaj odviše u svjetske poslove«.

U ovoj je zemlji ujedinila kršćanska mudrost dobra svojstva irskokeltske i anglosaske rase s razborom rimskih monaha, a to je donijelo divnih plodova. Najsajjnija zvijezda učenosti i svetosti blista u redovniku sv. Bedi Časnom. Svojim kritičkim djelom: »Crkvena povijest Anglosasa« postade on »ocem« povijesti engleskog naroda. Osim toga sastavio je djela o gramatici, matematičko-prirodoslavna i o računanju vremena. Svojim učenim radovima slovi sv. Beda kao jedan od glavnih učitelja srednjeg vijeka.

Biskupska škola u Yorku pretekla je u 8. vijeku svojim znanstvenim radom ne samo ostale samostane na Britskim otocima, nego je kroz 50 godina slovila kao znanstveno ognjište cijeloga Zapada. Tu je odgojen i slavni učenjak Alkuin.

U istoj se zemlji umnožili i mnogobrojni ženski samostani. Često je u samom jednom samostanu znalo biti i do 100 Bogu posvećenih djevice. I one su se u 7. i 8. vijeku trudile oko napretka u svetosti i znanosti, da im poslije rijetko nalazimo primjera. Na čelu su im prednjačile često kćeri kraljeva i velikaša. Ovo plemenito zanimanje, a osobito djevičanski život neizrecivo su podizali žensko dostojanstvo. Događalo se, da su one sudjelovale na saborima, pa i na crkvenim. Redovnice su vršile na svoj narod velik vjerski i čudoredni utjecaj. Na njima je Evanđelje pokazalo, kako treba cijeliti ne samo junačka djela muževa, nego i odricanje, trpljenje i ustrajnu radinost ženskoga svijeta.

Istodobno iskazuju biskupi narodu velike usluge braneći ga od nasilja mogućnika, nalazući za pokoru korisna djela: oslobađanje robova, prehranu seljaka, popravljjanje puteva, potičući ih na osnivanje dobrotvornih ustanova itd. Tako na pr. sv. Wilfrid u 7. vijeku pusti na slobodu 250 robova, što ih je dobio s jednim imanjem. Ovako su činili pod utjecajem Crkve i mnogi svjetovnjaci.

Nova vjera dala je Englezima od 7.—11. vijeka 23 sveta kralja, 60 svetih kraljica i članova kraljevske obitelji, dok su u manastirima posvetili konac svoga života 33 kralja i kraljice.

U toj sretnoj zemlji pružale su si Crkva i država međusobnu pomoć, a plodovi međusobnog rada bijahu pravda, mir i nebrojena djela milosrđa, što ih narod uživao.

Anglosasi su najviše pridonijeli u 8. vijeku, da je duhovna prosvjeta, kao zajedničko dobro cijeloga katoličkog svijeta, doživjela neviden procvat, a Rimska Crkva po Evanđelju preporodila germanska plemena i među Francima obnovila vjerski život.

Rimski svećenici nisu nipošto išli za tim, da bi Engleze polatinili, nego su nastojali, kako će popraviti njihove mane, a dobre strane još više oplemeniti i razviti. Ipak se radala sama od sebe misao o općem duhovnom jedinstvu zapadnih naroda u kato-

ličkoj Crkvi. Time je Crkva pokazala, da su svi narodi ravnopravna braća, a suzbijala je pogansko shvaćanje, po kojem je jedan narod pozvan, da vlada, a drugi da robuje.

Nova se kultura diže i razgranjuje

Prosvjeta novoga doba temelji se poglavito na revnom i naporanom prepisivanju starih knjiga, čim su se bavili samostani u 9. vijeku. U tome se istakoše samostani u Rimu, Monte Casinu, Raveni, Paviji, Bobiju, Toursu, Fleuryju, Fuldi, San Galenu i mnogi drugi. U glavnom su prepisivali sv. Oce i grčko-rimske klasike. Imena mukotrpnih prepisivača ponajviše su iz pozniznosti prešućena. Od malo poznatih dođe do nas imena opata Lupusa u Fleuryju, Heinrica u Auxernu, Remigija u Reimsu. Opat Hođer u Verdunu složio je prvo djelo za polifoniju. Ne smijemo zaboraviti, da su redovnici morali svladavati vrlo mučan posao tumačeći priprostome puku bogatu i uzvišenu nauku Isusovu neuglađenim pučkim jezikom.

»Povijesti se nakon propasti rimskog carstva dogodilo ono, što i drugim znanostima: ona nije nigdje našla zakloništa doli u samostanima, niti se itko drugi bavio njom osim jedinih duhovnika, pa da se oni nisu latili posla i pisali ljetopise, ne bismo za dugo vremena imali gotovo nikakvih vijesti o političkim događajima.« Ove riječi učenoga pape Leona XIII. vrijede i za ostalo doba srednjega vijeka. Uz to bijahu redovnici najpodesniji i najposobniji za sastavljanje povijesnih djela zbog umrtvenih strasti, trijeznosti i radi dubokog poznavanja duša, pa su mogli nepristranije promatrati događaje. A nisu zaboravljali zabilježiti ni izvanrednih događaja i pojava u prirodi.

Njemački monah Widukind za vrijeme Otona I. piše »Povijest Sasa«, Đakon Ruotger sastavi životopis nadbiskupa Brune, brata careva, a svećenik Wipo »Život cara Konrada II.« Usto je isti auctor vrstan pjesnik, što pokazuje njegova sekvencija »Victimae Paschalis laudes«, taj biser katoličke poezije za uskrсну službu Božju.

Pače i u gospodarstvu vidimo da su monasi prvi nosioci kulture. Za sve narode bijahu oni jedini učitelji, koji su svojim zornim primjerom privikli lijene barbare poštenom radu, od krčenja šume do građenja velebnih crkava. Samostanci — osobiti ljubitelji prirodnih ljepota — marljivo se bave i botanikom, što nam dokazuje monah Strabo u pjesmi: »O vrtlarstvu«, iz koje odsijeva zdravo pjesništvo i nevino uživanje u naravi.

Nisu im manjkale ni zemljopisne karte (na pr. od opata Beatusa) ni priručnici za zemljopis (od Dikuila, irskog monaha). Osim toga morao je svaki svećenik znati, kako se izračuna kalendar i nekoje ljekovite biline. Opat Alkuin († 804) zahvaljuje u pismu opatu Benediktu, što mu je poslao iz Južne Francuske ljekovitih trava.

U Italiji stanovništvo je u oluji seobe naroda očuvalo staru kulturu gradova. Ovdje djeluje (oko 850) Anastazije Bibliotekar, opat i životopisac papa te dobar poznavać grčkoga jezika, s kojega je mnogo prevodio na latinski; zatim Ivan Đakon, koji je napisao život Grgura Velikog. Isto je tako važno djelo: »Povijest nadbiskupa od Ravene« od Angella (oko 840).

Od 9. vijeka dalje cvate divno minijaturno slikarstvo (život crvenom bojom) i umjetničko izradivanje slika od slonove kosti.

Nalazimo osim toga u srednjem vijeku i na zanimanje za geometriju, računstvo, životinjstvo. O prirodi rasprostranjena su djela sv. Izidora Seviljskog, sv. Bede i opata Hrabana Maura. U svim pak znanostima služe im kao uzor rimsko-grčki pisci.

Samostalno goje u to vrijeme filozofiju i teologiju. Ali predmet jedne i druge znanosti nije dosta odijeljen; a to je škodilo njihovu napretku i jasnoći. U tihim samostanima mnogi se živo bavili umovanjem (logikom i dijalektikom), prema Aristotelovim spisima, što ih je u 5. vijeku proveo Boetije. Marljivim raspravljanjem bistrila se mnoga pitanja, čim se unapređivala znanost i pripravljale njezine kasnije tekovine.

Neobičnu naobrazbu pokazuju sastavljači papinskih povelja. Rimski naime kancelarija razvila se do savršenstva baš u 9. vijeku za pape Nikole Velikog (858—867), Hadrijana II. (867—872) i Ivana VIII. (872—882).

Grad Verona ponosi se između ostalih učenim đakonom Pacifikom († 844), koji je sakupio 218 rukopisa. Tu je nikla i divna pjesma: »O Roma nobilis«, koja veliča krvlju mučenika proslavljeni kršćanski Rim, njegovo mudro i blago gospodstvo nad svijetom.

U gradnji crkava razvio se od 9. vijeka dalje romanski stil, koji je nastao iz stare kršćanske bazilike. Njime su se bavili benediktinci i to ponajviše u sjevernijim krajevima. Staroj su bazilici dodali tornjeve i poprečnu lađu, te je zgrada dobila oblik latinskoga križa, a karakteriziraju je mnogi okrugli lukovi na prozorima, vratima i t. d. Kao uzor ovome stilu služio je samostan u St. Gallenu, komu je slavu pronio monah Tutilo (915) pjesnik, muzičar i mnogostruki umjetnik. Uz samostan bijahu sagrađene prostorije za razne zanate, jer je trebalo, da monasi žive neovisno od vanjskoga svijeta u svojim životnim potrebama. Redovnici 9. vijeka stvaraju djela trajne vrijednosti u pjesništvu i muzici, a manje u pozitivnim naukama, jer se visoko dizali nad zemlju k Vječnomu i Neizmjernomu.

Ženski svijet u Njemačkoj čezne također za znanjem, a stječe ga obilno po ženskim samostanima. Ovdje dobivaju mnoge od njih, pa i od samoga kraljevskog roda, bogatu izobrazbu u grčkoj i latinskoj književnosti. U samostanu se izgrađivala i Ros-

witha († 1002), prva velika pjesnikinja i dramatičarka u Njemačkoj. Njezino djelo na latinskom jeziku: »Život Bl. Gospe i svetaca« uvelike se cijenilo, a u dramama, prvim iza propasti rimskog carstva, veliča kršćanske kreposti. Mnogo su učinile za prosvjetu gospode iz carske porodice Otona, od kojih cijeli niz bijahu predstojnice raznih samostana. Ženske nadalje promiču umjetničko vezenje bogoslužnih odijela, prepisivanje i slikanje knjiga.

Svojim kulturnim i odgojnim uspjesima svima je u to vrijeme prednjačio samostan St. Gallen (oko 900). Tu je djelovao glasoviti muzičar i ponajveći pjesnik srednjega vijeka Notker († 912). Osobito su mu krasne sekvencije, za bogoslužje u kojima se ističe duboko čuvstvo i smisao za prirodu. Djelovao je u St. Gallenu još jedan Notker, s nadimkom Labeo (velikih usana; 1022.). On je bio vrstan prevodilac latinskih i grčkih pisaca. Herman Uzeti vanredan je genij (1054) u matematici, astronomiji, povijesti, pjesništvu, muzici, koja se tada mnogo njegovala. Pa i mnogi drugi samostani takme se u poletnom radu sa St. Gallenom, kao na pr. samostan u Regensburgu.

Osim toga samostani posjeduju krasno razvijene škole i mini-jaturno slikanje knjiga na pr. u Trieru i Regensburgu.

No biskupske škole natkriliše u 11 vijeku samostansku prosvjetnu djelatnost. Kao najčuvenija iziđe na glas škola u Lüttichu, koja bijaše kroz cijeli 11. vijek duhovno ognjište sjeverno od Alpa, osobito pod biskupom Wazom (1041—1048). Ova je škola uistinu vrijedila kao neko sveučilište, a njezin upravitelj — scholasticus — nadzirao je i ostala biskupska učilišta. Njezini učitelji prodiče se također i po drugim raznim zavodima u Evropi, kao na pr. čuveni matematičar i povjesničar Adalbold, utrechtski biskup (1010—1026).

Važan je nadalje savremeni pisac Alpert, no zaslužniji je Burkhard, biskup u Vormsu, za kanonsko pravo, kojim nastoji preko svećenstva izliječiti narod od poroka, osobito od vjerovanja u vještice.

Nemalu vrijednost, posebice za Polapske Slavene, ima jednostavna kronika Thietmara, biskupa u Mersenburgu.

Italija nimalo ne zaostajaše u prosvjetnom nastojanju za sjeverom. Obilno je pisao o suvremenim događajima Luitprand, biskup u Cremoni († 970), koji u svojim djelima očituje duboku učenost, ali i strastvenost.

Još se življe takmila u poletnom radu Francuska. Središte njezina života i prosvjete bijaše Reims u 10. vijeku. Njezovom je školom dulje vremena ravnao monah Gerbert, čudovište znanja u latinskom, grčkom, matematici, zatim u raznim otkrićima: napravio je sat, nebesku kuglu, slike o putovanju planeta i drugih zvijezda. Neki monah ispjeva u 10. vijeku i prvi životinjski ep.

Tijekom 11. vijeka razvio se romanski slog potpuno. Gradiitelji bijahu duhovnici. Crkve ukrašuju četverouglastim stupovima

i kockastim glavicama, a na zidovima izvode veličanstvene slika-rije (u Reichenau i Hildesheimu sudnji dan i druge). Jednako umjetnički izrađuju i kipove od slonove kosti i bakra (crkvena vrata u Augsburgu).

Mnogi biskupi u toj periodi imali su kao i knezovi pravo kovati novac, pa su time mnogo pridonijeli razvitku novčarstva, trgovine i općem materijalnom blagostanju naroda. Samostani pak posuđivanjem i čuvanjem novca uvelike pomagahu siromašni svijet.

Novi gradovi nastajahu naseljivanjem oko samostana, oko biskupskih i kneževskih palača. Još u 11. vijeku jedino je Crkva unapređivala sveukupnu naobrazbu. Ovaj napredak nije bio ome-ten time, što bi svijet tobože očekivao god. 1000. Sudnji dan. To i ne odgovara povijesnoj istini, nego je izmišljotina 17. i 18. vijeka.

Samostan Clugny ognjište kulture i preporoda

Zapadni narodi proživljavahu žalosno stanje od kraja 9. vjeka do polovine 11. vijeka. Duhovne službe i samostani dospješe u ruke sebičnih svjetovnjaka ili nedostojnih crkvenjaka, koji su nezakonitim putem ugrabili duhovnu vlast. Ali Crkva se opet preporodila nutarnjom snagom, kojom ju je obdario njezin božanski Osnivač. Ovu obnovu provedoše u prvom redu njezine po izbor čete — redovnici. U 10. vijeku počeo je bujati vjerski i prosvjetni život u samostanu Clugnyju u južnoj Francuskoj, koji je osnovan god. 910., a posvećen sv. Petru i Pavlu i podložen izravno Rimu. Pod vodstvom clugnyjevskih opata, kroz dva stoljeća redom mu-ževi velikoga duha, stao je samostanom strujati novi život. Van-redno blagotvoran utjecaj vršili su živom vjerom i dobrotvornošću clugnyjevski opati Odo i Majolus u 10. vijeku, zatim Odilo (994—1048) i Hugo Veliki (1049—1109). Ovaj stajaše na čelu vojsci od 10.000 monaha, koji mnogo pridoniješe pobjedi duhovne sile nad barbarskom surovošću tadašnjega svijeta. Clugnyjevci posvećivahu cijeli dan službom Božjom. Stoga su s osobitim umijećem nje govali crkveno pjevanje i izrađivali bogoštovne predmete (odijela, kor i druge dijelove crkve). Zadovoljavali su se priprostem hranom i uvijek šutjeli. Ta je šutnja bila majka velikih misli.

Ovaj život prema kršćanskoj nauci činio je na suvremenike neodoljiv dojam. Razumljivo je dakle, što se veliko mnoštvo samo-stana u svim katoličkim zemljama ugledalo u clugnyjevce, i tako preko njih uživahu direktni, blagoslovni utjecaj Petrovih na-sljednika.

Za prosvjetu i život na Zapadu bijaše od najvećeg značenja primjer čistog djelovanja i uzvišenih kreposti, što su ga ti redov-nici podali svijetu. Oni su naučili prosti puk i mogućnike, da u kršćanskom Bogu ne gledaju toliko Boga-pobjednika, koliko Boga-Spasitelja i kneza mira, koji je bijednom čovječanstvu iskazivao samo dobro, naučili su ih, da svi po Njegovu uzoru traže svoju sla-vu u tome, kako će bližnjemu što više dobra učiniti, a ne otimati. Uopće je krivo clugnyjevce prikazivati kao huškače u borbi za

investituru. Oni su navijestili rat tek ljudskoj pokvarenosti i nasilju, a svima nosili mir i slobodu djece Božje.

Kako je Clugny privukao u svoj savez i druge samostane proširio je svoje blagotvorno djelovanje na njihovu duhovnu obnovu. U Njemačkoj je sam samostan Hirschau imao pod sobom 150 drugih samostana, koji su bili prožeti duhom clugnyjevaca. U Španjolskoj primi njihovu reformu Onja sa 73 svoja samostana.

Poslije mladenačkog dolazi muževno doba kršćanske kulture

Clugny se bijaše smjestio u središte katoličkog svijeta, pa je tako lakše mogao rasprostranjivati novi život, a siavivši se neposredno pod vlast rimskog pape nesmetano je vršio svoj apostolat rada i molitve među svim narodima. On je svojim duhom opet učinio papinstvo živim središtem kršćanstva. Tako je Clugny napravio sve uvjete, da se katolička prosvjeta digne u 12. vijeku do neviđene visine: osnivanjem brojnih sveučilišta, podizanjem tisuće velebnih gotskih crkava, u općem napredovanju znanosti i pokretu križarskih vojna. Pa i kroz stoljeća zaboravljeno kiparstvo opet je oživjelo pod utjecajem toga duha i to najprije u clugnyjevskim kućama. Isti samostani obnavljaju napokon svijet i novom uredbom: pučkim školama.

Pomlađeno i slobodno papinstvo u 11. vijeku ujedinilo je novom silom zapadne narode. Time su oplemenjene vojničke sile, koje su dosad rušile evropska društva, te su udružene povele zapadne narode na istočnu granicu, gdje se dotada kršćanstvo teškom mukom branilo, pa su je prekoračili, osigurali time kršćansku prosvjetu zapada i podigli je, da mogne voditi kulturu čitavog svijeta.

N. Maslač D. I.